

Рецензент
Марчук Т.Ф.,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «УКРАЇНСЬКА МОВА» ДЛЯ ОСНОВНОЇ ЛАНКИ ШКОЛИ ІНТЕНСИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ

Л.І. Шевчук

У даній статті розкрито основний зміст програми «Українська мова», яка призначена для учнів основної ланки школи інтенсивної педагогічної корекції.

Грунтовно охарактеризована мовленнєва та мовна змістові лінії програми та основні її колонки: «Зміст навчального матеріалу», «Навчальні досягнення учнів», «Спрямованість корекційно розвивальної роботи», які сприяють повноцінному засвоєнню української мови школярами основної ланки із ЗПР, підвищення їхньої загальної освіченості, досягнення ним належного рівня сформованості вміння писати, читати й усвідомлювати.

Ключові слова: інтенсивна педагогічна корекція, корекційна спрямованість, мисленнєво-мовленнєва діяльність, особистість.

В данной статье раскрыто основное содержание программы «Украинский язык», которая предназначена для учащихся основного звена школы интенсивной педагогической коррекции.

Основательно охарактеризована речевая и языковая содержательные линии программы и основные ее колонки: «Содержание учебного материала», «Учебные достижения учащихся», «Направленность коррекционно развивающей работы» способствующие полноценному усвоению украинского языка школьниками основного звена с ЗПР, повышение их общей образованности, достижения им должного уровня сформированности умения писать, читать и понимать.

Ключевые слова: интенсивная педагогическая коррекция, коррекционная направленность, мыслительная-речевая деятельность, личность.

This paper solved the basic content of the program "Ukrainian language" which is designed for students of primary school-level intensive pedagogical correction.

Thoroughly described the content of speech and language programs and the main lines of its columns: "Content of educational material," Academic achievement of students ", "developing work orientation correction, promoting the full assimilation of the Ukrainian language students from primary level ZPR, enhancing their overall education, reaching the appropriate level of skill formation to write, read and understand.

Keywords: intensive pedagogical correction, correctional orientation, thinking, speech activity, personality.

Державний статус української мови передбачає її використання в усіх сферах суспільного життя, що зумовлює значущість вивчення української мови як шкільного предмета.

Завдяки рідній мові дитина пізнає, осмислює та сприймає світ, знайомиться з усіма галузями життєдіяльності свого народу, засвоює його риси характеру, особливості психологічного устрою. Таким чином, рідна мова є основоположником становлення пізнавальної сфери особистості, забезпечує розвиток її інтелекту, сприяє вихованню особистості, громадянина України. Ось чому вона вважається одним із основних предметів школи інтенсивної педагогічної корекції.

Розроблена програма з української (рідної) мови для шкіл інтенсивної педагогічної корекції відповідає Закону України "Про загальну середню освіту" і Державному стандарту базової освіти. В ній враховано державний статус української мови, її суспільні функції, взято до уваги специфіку навчального предмета, що має виразні інтегративні функції, здатність справляти різнобічний навчальний, виховний і корекційний вплив на учнів із ЗПР.

В даній навчальній програмі «Українська мова» для основної ланки школи інтенсивної педагогічної корекції визначена основна мета: підвищити загальну освіченість учнів 5-9 класів із ЗПР, розширити їхні знання з української мови, які б допомогли у подальшому навчанні; розвивати мову та мовлення; виховати любов та повагу до рідної мови.

Згідно з метою нами були визначені такі завдання:

- навчальні – свідоме засвоєння школярами із ЗПР знань з української мови, розвиток мовних умінь та навичок, вироблення вміння користуватися основними орфоепічними, граматичними, лексичними, правописними, стилістичними правилами, удосконалення власного мовлення;

- виховні – виховання свідомого прагнення до вивчення української мови, розвиток культури мовлення, формування духовного світу учнів, прищеплення поваги й любові до мови рідного краю і українського народу;

- корекційні – розвиток мови та мовлення (усного, писемного), психічних процесів: пам'яті, мислення, уваги та в цілому особистості учнів із ЗПР.

В розробленій нами програмі весь навчальний матеріал основної школи інтенсивної педагогічної корекції розподіляється відповідно на курси української мови для 5,6,7,8 і 9 класів.

Програма з «Української мови» для основної ланки школи інтенсивної педагогічної корекції структурована у вигляді таблиці і має чітко визначені змістові лінії: мовленнєву та мовну.

Зміст мовленнєвої змістової лінії викладається за принципом структурної системності і передбачає поступове ускладнення і поглиблення мовленнєвих понять та формування вмінь у всіх видах мовленнєвої діяльності.

У формуванні і розвитку мовленнєвих умінь й навичок у дітей із ЗПР чільне місце займає вдосконалення аудіювання (слухання-розуміння), що передбачає регулярне використання навчальних завдань з розвитку умінь слухати, розуміти, аналізувати й оцінювати усне висловлювання. На основі

прослуханих текстів доцільно давати завдання, що передбачають короткі відповіді на запитання за змістом тексту, складання плану прослуханого, вибір правильної відповіді із кількох запропонованих тощо.

Другий вид мовленнєвої діяльності – говоріння – передбачає формування і розвиток умінь та навичок діалогічного і монологічного мовлення.

Формування навичок говоріння здійснюється у процесі заучування дітьми невеликих текстів, віршів, загадок, прислів'їв тощо; складання відповідей на основі прочитаного або почутого тексту, усних повідомлень, переказування прочитаного або почутого (докладно, стисло, вибірково), текстів різних типів; складання діалогів і монологічних висловлювань різних типів, стилів і жанрів мовлення.

Важливим аспектом навчання мови є формування навичок читання мовчки, практичне ознайомлення з його різновидами (ознайомлювальним, вивчальним, переглядовим). Діти повинні навчитися читати незнайомий текст мовчки швидше, ніж уголос, розуміти й запам'ятовувати після одного-двох причитувань його фактичний зміст, логічні зв'язки, закладені в тексті, розуміти його основну думку.

Навчання рідної мови передбачає розвиток навичок письма у дітей із ЗПР, написання робіт творчого характеру, серед яких усні й письмові перекази і твори різних типів, стилів і жанрів мовлення. Для активізації мовленнєвої діяльності дітей варто надавати перевагу таким темам для створення самостійних висловлювань, які були б пов'язані з їхнім життєвим досвідом, зацікавили б їх, викликали інтерес, прагнення поділитися думками, зближували реальну і навчальну діяльність, мали б виховне спрямування тощо.

Зміст мовної змістової лінії подається за лінійним принципом, що доповнюється реалізацією системи внутрішньо предметних зв'язків, які зумовлюють систематичне й різнобічне збагачення мовлення учнів лексико-фразеологічними, граматичними, стилістичними засобами, удосконалення мовних і мовленнєвих умінь.

Мовна і мовленнєва змістові лінії є основними, які визначають безпосередній предмет навчання, його структуру, супроводжуються вимогами до навчальних досягнень учнів із ЗПР, кількістю годин, що виділяються на їх засвоєння.

Отже, призначення мовленнєвої змістової лінії полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування і вдосконалення вмінь та навичок у дітей у всіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні письмі. Реалізація її змісту здійснюється як на спеціальних уроках з розвитку мовлення, так і на уроках засвоєння основ науки про мову.

Призначення мовної змістової лінії здійснюється у процесі засвоєння учнями системи знань про мову і формування на їх основі відповідних умінь як засобу пізнання, спілкування, самовираження людини (мовна компетенція).

Змістові лінії з кожним роком навчання удосконалюються та ускладнюються.

Спільним у змісті програми школи інтенсивної педагогічної корекції і програми масової школи є систематичне використання у процесі опрацювання мовної змістової лінії внутрішньопредметних зв'язків:

- 1) з лексикою і фразеологією, прислів'ями і крилатими висловами;
- 2) з граматиною (морфологією і синтаксисом);
- 3) з культурою мовлення;
- 4) із текстом.

Реалізація саме цих зв'язків визначає спрямування мовленнєвого розвитку учнів основної ланки школи інтенсивної педагогічної корекції.

Здійснення на кожному уроці внутрішньопредметного зв'язку із лексикою, фразеологією, прислів'ями забезпечує можливість послідовно збагачувати мовлення учнів.

Особлива увага в програмі звертається на потребу навчання школярів із ЗПР діалогічного мовлення, зокрема, намагання вести діалог-бесіду на будь-яку актуальну тему, що її висуває життя.

Особливістю програми з «Української мови» для 5-9 класів школи інтенсивної педагогічної корекції, на відміну від програми з масової школи, є три колонки: у першій колонці поданий зміст навчального матеріалу, у другій – навчальні досягнення учнів, а в третій колонці – спрямованість корекційно-розвивальної роботи з учнями.

У першій колонці «Зміст навчального матеріалу» запропоновані теми для вивчення, які ускладнюються з кожним навчальним роком. Навчальний матеріал для п'ятого класу добивався з урахуванням того, що вивчалось в четвертому класі школи інтенсивної педагогічної корекції. Цей розділ вміщує в собі мінімальний обсяг матеріалу, обов'язковий для вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах. Зважаючи на те, що обсяг матеріалу великий, а кількість годин на його вивчення обмежена, вчитель має право вилучити частину матеріалу, зміст якого, на його думку, не є обов'язковим для вивчення і не виносити для тематичного контролю.

У другій колонці «Навчальні досягнення учнів» визначено конкретну мету й завдання кожної запропонованої теми, що вивчається.

Особливості змісту цієї колонки полягають у тому, що при її визначенні бралися до уваги можливості оволодіння знаннями дітей із затримкою психічного розвитку. Враховувалася їхня недостатня активність у навчальній діяльності (Т. Власова, М. Певзнер, Т. Єгорова та ін.) яка спричинена виснаженням, втомою, тимчасовою втрагою праездатності, уповільненими діями, послабленням запам'ятовування та рівень оволодіння мовою та мовленням, які характеризуються пізнім виникненням дитячого словотворення (Н.Ю. Борякова. Є.С. Слепович, Є.Ф. Соботович); слабкою мовленнєвою активністю, бідністю словника (Є.С. Слепович. С.Г. Шевченко); недосить сформованою граматиною будовою мови (Г.Н. Рахманова. Є.Ф. Соботович); порушенням звуковимови (С.Н. Карпова, Є.В.

Мальцева, Р.Д. Трігер); складність в побудові речень (Г.Н. Рахмакова), дефекти мовленнєвого апарату (Ю.Г. Демьянова). Таким чином, беручи до уваги ці факти учні потребують необхідної допомоги з боку вчителя під час виконання того чи іншого завдання. Вчитель допомагає учням усвідомити вивчену тему, правило, формулювати речення, складати та розігрувати діалоги, за визначеними правилами складати заяву, розписку, твори, твори – описи різних стилів, типів, та жанрів мовлення (на основі власного життєвого досвіду та за картиною, малюнком) та ін.

«Спрямованість корекційно розвивальної роботи» – це третя колонка навчальної програми. В даній колонці були виділені та реалізовані психолого-педагогічні умови корекційного розвитку мовленнєвої діяльності учнів із ЗПР у процесі вивчення предмета «Українська мова», що спрямовані на розвиток мови та мовлення, пізнавальну діяльність, активність, розумові здібності школярів із ЗПР через виконання передбачених навчальних завдань.

Таким чином, розроблена нами навчальна програма «Українська мова» для основної ланки школи інтенсивної педагогічної корекції відповідає основним вимогам Закону України "Про загальну середню освіту" і Державному стандарту базової освіти та спрямована на повноцінне засвоєння української мови школярами основної ланки із ЗПР, підвищення їхньої загальної освіченості, збагачення духовного світу, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу і людства в цілому.

Література:

1. Борякова Н.Ю. Ранняя диагностика и коррекция задержки психического развития. / Н.Ю Борякова — М.: Просвящение, 2005. – 345 с.
2. Дети с задержкой психического развития / Под ред. Т.А. Власовой, В.И. Лубовского, Н.А. Цыпиной. - М.: Просвещение, 1994. – 269 с.
3. Киселева В.А. Речевая деятельность детей с ЗПР: своеобразие или нарушения? / В.А Киселева //Дефектология. – 2007. - №3. – С. 3-13.
4. Лалаева Р.И. Нарушение речи и их коррекция у детей с ЗПР / Р.И. Лалаева. – М.: Владос, 2004. – 303 с.3.
5. Мальцева Е.В. особенности нарушения речи у детей с ЗПР / Е.В. Мальцева // Дефектология. – 1990. - №6.
6. Шевченко С.Г. Коррекционно-развивающие обучение. Организационно-педагогические аспекты / С.Г. Шевченко. – М., 1999.